

אמן אורח
שי אזולאני: גדול ממני

הנהלת יד ושם:

דני דיין, יו"ר יד ושם

צביקה פייראיזון, מנכ"ל יד ושם

מדי שביד, ראשת מנהלת מערך האוספים

שי אזולאי: גדול ממני

אמן אורח

26.5.24-25.1.24

המוזיאון לאמנות, יד ושם

אוצרת: אליעד מורה-רוזנברג

אוצרת משנה: אורלי אוחנה

עוזרת אוצרת: ליאת דייסי

הפקת תערוכה: איריס בר-ניר, מעיין אוחנה

רישום: מיכל פיינר-רוזנטל, מיה שחם

שימור: נגה שוסטרמן, שרה רייכרט

תלייה: דניס שור

עריכה לשונית: יפה צוברי

תרגום ועריכה באנגלית: אמנדה שמולביץ

עיצוב, צילום והפקה: לימור דוידוביץ, עינת ברלין, יוסי בן דוד

הקמה: מחלקת אחזקה, יד ושם

תודות: ליאת שיבר, מיכל שפיץ וטלאל קוסובסקי

תודה מיוחדת למירב קדמי, מנהלת מחלקת תרבות, הנצחה ואירועים

התערוכה יצאה אל הפועל בשיתוף פעולה עם המחלקות והאגפים השונים ביד ושם.

כל היצירות בתערוכה מאוסף האמן אלא אם כן מצוין אחרת.

פרויקט שהות יוצר (רזידנסי) מאפשר לאמנים מדיסציפלינות שונות, לשהות במרחב יד ושם, רשות הזיכרון לשואה ולגבורה, לקבל השראה ליצירתם ולפתח רעיונות חדשים מתוך אוספי המקום המגוונים, תכניו, נופיו ועובדיו. זוהי תקופת זמן שבה האמן מקדיש ממרצו ויצירתו לנושא השואה וזיכרונה, מתוך מפגשים והיכרות עם מרחב נושאי, אנושי ויצירתי אחר.

בסתיו 2023 תשפ"ד, חנך יד ושם את פרויקט השהות עם האמן והצייר שי אזולאי. במהלך השהות סייר האמן בקמפוס יד ושם, נחשף לאנדרטאות ולאוספים, בהם אוספי האמנות, החפצים, התצלומים, המסמכים ועוד. בעקבות חשיפה זו, יצר גוף עבודות המוצג כעת בתערוכה שלפנינו. בתום התערוכה שני ציורים יימסרו לאוסף האמנות של יד ושם.

מנהלת פרויקט רזידנסי:

עינבל קוייתי בן דב, מנהלת אגף קשרי קהל ותרבות

שי אזולאי: גדול ממני

אליעד מורה-רוזנברג

המסע והחיפוש אחר מרחבים לא מוכרים הם נושאים מרכזיים ביצירתו של שי אזולאי. עד היום מסעותיו התמקדו במרחבים גיאוגרפים ותרבותיים: הוא נדד במדבר ילדותו שבערד, שהה במאהל אתיופי, טס על שטיחים מעופפים אל המגרב או המזרח, טבל באגמים ושט בנהרות דמיוניים שהובילו אותו ליערות טרופיים רוויי קסם וחיות אקזוטיות. הכמיהה לגילוי תרבויות חדשות התרחשה גם דרך תולדות האמנות ועולמם היצירתי של ציירים מעוררי השראה: אצל מארק שאגאל ראה שבזכות הרוח הפואטית אפשר לעוף מעל למציאות הגשמית, בסטודיו של אנרי מאטיס גילה אוצרות מופלאים ואף הפליג למחוזות האורנמנטיקה, ואילו יצירותיו של דייוויד הוקני חשפו בפניו נופים מרהיבים המשלבים צבעים נועזים ומלאי חיים.

המסע של אזולאי ביד ושם לוקח אותו הפעם למרחב זמן ותרבות אחרים, אל מחוזות חדשים. יצירותיו מזמינות אותנו הצופים להצטרף אליו למסע אישי בעקבות זיכרון השואה והזהות היהודית. "גדול ממני", זו התחושה שחש אזולאי כאשר ניגש לעסוק בנושא השואה במסגרת תוכנית שהות אמן (רזינדסי) של יד ושם. הוא סייר באתר, ביקר במוזיאון לתולדות השואה ובמוזיאון לאמנות, התוודע לאוספי המוזיאון וצלל אל נבכי הארכיון. לדבריו, בשל אימת האירועים ומשקל הזיכרון, הרגיש "שנכנס לנעליים גדולות ממנו בכמה מידות". בנוסף, חש זרות ויראה בשל מוצא משפחתו שלא חוותה את השואה ממקור ראשון. למרות גודל האתגר וחוסר ההתאמה, לכאורה, שהוא מבטא מילולית וסמלית באמצעות העצמת הנעליים ("גדול ממני", "שמחת תורה") או בתיאורו חשוף הרגליים ("עיניים יהודיות", "בס"ד"), הוא נכנס לנעליים הענקיות ויוצא לדרך. המפגש עם פני הקורבנות בהיכל השמות שואב אותו כלפי מעלה בתנועת מערבולת, כאילו היה זה חור שחור שמחוץ לחוקי הגרוויטציה. שם הוא מרחף לו עם אשתו יד ביד ("מעל הכפר") באזכור ברור לשאגאל.

במרבית העבודות שבתערוכה, אזולאי מתאר את עצמו כאשר הוא מנכס אל יצירותיו השופעות חיים, אחד או יותר מסמליה המובהקים של השואה – טלאי צהוב, מדי אסיר, נעליים או מספר מקועקע. החיבור בין הניגודים יוצר עולם חדש, על גבול הנאיבי והסוריאליסטי. כך פיתח אזולאי שפה שכל אחד יכול להתחבר אליה, ברורה וישירה במבט ראשון, ועם זאת היא מערבת סמלים מזוככים ועתירי משמעויות.

כך, למשל, בציור "עיניים יהודיות" שבו דמות הצייר מתבוננת בעמוד מלא עיניים כאשר מאחוריו ערימת נעליים המהוות עדות אילמת לבעליהן שנרצחו בשואה. בביקורו ביד ושם, הרגיש עצמו אזולאי מוקף בעיני הקורבנות, אך לפי עדותו, אלו גם עיניו השחורות שלו שאותן חיפש וצייר. לכך מתווספת גם סמליות העין המגינה והשומרת נגד עין הרע בתרבות העממית. ראוי לציין שבעצור זה כמו ביצירה "בס"ד" האמן מייצג את עצמו יחף ומתבונן. האם בכך הוא מבטא את הדיסוננס שבין זהותו התרבותית לבין העולם הזר שאליו נכנס, כאשר הוא פגיע וחסר הציוד הבסיסי הנדרש למסע זה? או שמא יש לפרש תיאור זה כביטוי של ענווה בפני התגלות וקדושה המזכיר את הציווי "של נעליך" במעמד הסנה הבוער? אזולאי אף מסביר שכאן צייר עצמו לראשונה עם סימני ההיכר שלו היום, מזוקן ועם כיפה רחבה, זאת בשונה מן הדמות הכמעט גנרית שבה תיאר עצמו עד כה ביצירותיו.

הציור "בס"ד" הוא דוגמה נוספת לעומק ולמגוון הפרשנויות הקיימות בציוריו של אזולאי. השטיח שעליו ניצבת דמות האמן הנו מוטיב חוזר ביצירתו. אולם בניגוד לשטיחים המעופפים שעימם הוא מרחף בסטודיו ומחוצה לו, כאן השטיח

מונח על הקרקע והנו שטיח מרוקאי מסורתי הבא להזכיר לנו את שורשיו, שמהם יוצא הוא לחקור את זהותו ואמונותיו כיום. הראי שבו הוא מתבונן כאשר הוא לבוש בבגדי אסיר מן המחנות איננו מחזיר לו בבואה. במקום זאת, הראי ריק ומשקף את השמיים. את הריק מפר אזולאי בכתיבת ביטוי מובהק של אמונה בחלקה העליון של המראה: בס"ד (בסייעתא דשמיא, מילולית בארמית: בעזרת השמים והכוונה: בעזרת ה'). כפי שיהודי מאמין מתחיל לכתוב על דף חדש, כך אזולאי מגיב לשאלות הפוקדות אותו לנוכח התמודדותו עם זיכרון השואה, קודם כל בהצהרה אמונית. בתחום האופייני לו, אזולאי מציע פרשנות מילולית לביטוי "בס"ד" בהשתקפות השמיים שבמראה. אולם ראוי לשים לב שבתיאורו אזולאי מצג משמעות דיאלקטית: התבוננות וחשיבה פילוסופית על מושג הסתר הפנים מחד, ומנגד, הצהרת אמונה של יהודי מאמין למרות השואה. דימוי הראי הריק מתקשר גם לסיפור המעשה בשני הציירים של רבי נחמן שאותו ניתחה אלן גינתון בתערוכה של שי אזולאי "שותפי על" (2011) וקישרה למושג החסידי "ביטול היש"¹. אולם בציור שלפנינו האמן מקדים לפעולת היוצר אקט אמוני בהוספת הכיתוב "בס"ד".

אזולאי התרחק מתיאורים מוכרים וצפויים של השואה המתאפיינים בפלטה קודרת של צבעי שחור ואפור ובחר דווקא בצבעוניות עזה וחיונית, נטולת רגשנות או פאתוס. הקושי והכאב של השואה אינם מיוצגים ישירות בציורים, אלא צצים מתוך דימויי הכלאיים, שברירות המצבים וארעיותם ומבטאים את האתגר שבהתמודדות עם זיכרון השואה. הגם שאזולאי השתמש במוטיבים מובהקים של השואה, הוא העניק להם משמעות אישית בצירופם אל עולמו האמנותי. אירועי השבעה באוקטובר שפגשו את אזולאי בתחילת תהליך היצירה ביד ושם מקנים לעבודות משמעות עכשווית. בולטים בהקשר זה נהר הדם ("גדול ממני") או דמותו של היהודי הדתי הצועד כאשר הוא מחבק ספר תורה על רקע נוף מדברי ("שמחת תורה"). בבת אחת נפגשו הווה ועבר. "הכול התחשמל, התחבר ביחד, כאילו החוטים התחברו... האירועים לקחו אותי לשואה, הרגשתי כאילו אנחנו שם למשך שבריר שנייה" מתאר האמן. מרבית הציורים בסדרה שיצר אזולאי ומוצגים כאן, חורגים מגבול חוויותיו האישיות ונוגעים גם בגורלו של העם. גורל המיוצג בדמות היהודי הנודד, הפליט או השורד, אשר למרות תלאות ההיסטוריה, נאחז במורשתו ואמונתו וממשיך בתנועה, על אף השאלות אשר נותרות ללא מענה.

שיעור ציור אוריינטלי, 2019
שמן על בד | 200x260 ס"מ

¹ אלן גינתון, "הציור המואר", בתוך: שותפי על: שי אזולאי, ראובן ישראל (קטלוג תערוכה), מוזיאון תל אביב לאמנות, 8 בספטמבר - 31 בדצמבר 2011, עמ' 13.

שיחה שהתקיימה בסטודיו האמן שי אזולאי עם אוצרת התערוכה, אליעד מורה-רוזנברג

א.מ.ר.: בתחילת הדרך, כשנפגשנו במוזיאון לאמנות של יד ושם, סיפרת שהרגשת חשש וריחוק מהמשימה אבל בכל זאת החלטת ללכת על זה. למה?

ש.א.: כי אני בן אדם שאוהב אתגרים, זה מסקרן אותי. מסקרן אותי להכניס את עצמי לעולמות חדשים, זה מחדש אותי. ביצירה שלי, אני יצור שמבלה כל היום בסטודיו, עם עצמי. אלה עולמות שאתה צריך כל הזמן לחדש, אחרת זה מניירה של עצמך. אז כשבאה הצעה כזו אני מקבל אותה ועושה את זה. כנראה זו האישיות שלי. אני מאמין שיש אמנים שיגידו שהם לא יכולים לעשות את זה, שזה גדול עליהם, שזה מפחיד אותם, מי יכול לעמוד מול האמנות של יד ושם. היום, בדיעבד, אחרי שהתהליך הסתיים ועיבדתי את הנושא, אני מרגיש כמו איזה צינור שמעביר דברים, ככה אני.

א.מ.ר.: אולי נדבר על התהליך. כשעינבל [קוייתי בן דב] פונה אליך בהצעה לעשות פרויקט שהות אמן (רוזינסקי) ביד ושם, מה התגובה הראשונית שלך?

ש.א.: עינבל באה לסטודיו וסיפרה לי על התוכנית שמארכת אמן. היא התייעצה איתי מעט, והייתה התרגשות גדולה מאוד. אחרי שיצאה, עשיתי כל מיני רישומים. דיברנו על מגוון נושאים, בהם מזרחיות, והקשר הלא ישיר לשואה מהמקום הישראלי.

אחרי שהיא הלכה, הרהרתי איך אני קשור לנושא זה, איך אני יכול "להיכנס לנעליים של הדבר הזה". התייעצתי עם אנשים: האם אני צריך להתמקד בישראלי או ביהודי, בקשר ביניהם, או בביקורת שלי על הזיכרון. ואז קרה מה שקרה והכול התחשמל, התחבר ביחד, החוטים התחברו, ולא היו לי עוד שאלות. החוזה נחתם בעשרה באוקטובר, אחרי האסון שהתרחש בשבעה באוקטובר. פתאום הרגשתי שהאירועים האלה לקחו אותי לשואה, הרגשתי כאילו מג'יק סטיק לקח אותנו, ושם אותנו בזמן ההוא, בתחושות ההן. נכון שזה שונה; היום אני לא חושב שזה ממש דומה, אבל זה לקח אותי לשם.

א.מ.ר.: כשנפגשנו בביקורך השני במחסני האמנות היה שלב שבו אמרת: "די, זהו, הגעתי לרוויה". האם זה קרה לך גם בשאר האוספים? או שדווקא במפגש עם האמנות הרגשת מוצף?

ש.א.: בחיבור של האמנות הרגשתי שאני מבין את השפה. הרגשתי שזה ציור שאני מכיר, ציור שאני מזהה. פתאום ראיתי את הצבעים. לציור שמן יש כוח מסוים. ראיתי ציורי שמן במחסני האמנות, ובאיזשהו שלב אמרתי "אני לא יכול יותר". לא יכולתי לראות עוד.

א.מ.ר.: שם אמרת "מספיק" וחשבתי שראית יותר מדי ליום אחד, שהגעת לסוג של מיצוי. אבל מבחינת התהליך, אני מבינה שזה היה סוף שלב ההתבוננות באוספים. אחר כך באת לסטודיו והתחלת ליצור?

ש.א.: כן, באתי לסטודיו והתחלתי ליצור. הסטודיו הוא כמו ספינה גדולה שמפליגה, ויש להפלגה כל מיני כיוונים. הרגשתי שאני צריך לעצור את הספינה, לשנות את המסלול, את המפרשים, לכיוון הפרויקט הזה. הייתי כולי קפוא, כמו כולנו פה, מהמצב. הדמעות יורדות, הכאב ספוג, אנחנו מוצפים רגשית, אנחנו על הקצה. גם עכשיו. אבל פתאום זה דחף

אותי לקום ולעשות את העבודה. בשלב הזה כבר היה לי ציור אחד בראש. באחד הסיורים ראיתי את הנעל של הילדה הינדה, ואז ראיתי את עצמי בתוך הנעל, בתוך האדום הסוער הזה. ציור זה הפך להיות תערוכת עכשווית שגם הולכת אחורה, פתאום התחברה גם למה שקרה לנו פה עכשיו, פתאום זה נע בין שני עולמות, בין שתי תקופות.

א.מ.ר.: זה מעניין, השתמשת עכשיו בדימוי של הספינה, שהסטודיו כמו ספינה ודיברת על להפליג. אתה גם ציירת נהר של דם כך שבעצם אתה ממשיך את הדימוי הזה של מסע שאליו אתה יוצא...

ש.א.: כן, ויש הרבה דימויים אצלי שהם מהעבר, עם דמות של איש בתוך סירה שהוא משיט. הסירה והמים חוזרים בעבודות רבות שלי.

א.מ.ר.: אם נסתכל על הסקיצה ליצירה הראשונה, הציור דווקא בשחור לבן ואין את נהר הדם. האם בזה התחלת?

ש.א.: בדרך כלל כשיש לי רעיון אני עושה אותו בסקיצה בעיפרון או בדיו, ואז אני מעביר את הסקיצה לשמן קטן ואז אני בא לציור הגדול עם ביטחון. כשציירתי את הסקיצה, ידעתי שזה לא מספיק, ידעתי שאני צריך להוסיף דרמה. היה לי רצון לקחת את הצבע בידיים ולהניח אותו על הבד עם הידיים, יש פה הרבה ידיים.

אני חושב שיש חוט מקשר לכל העבודות כאן, כשאני חושב על זה בדיעבד. בפעם האחרונה שביקרתי ביד ושם ראיתי הרבה ילדים וחשבת, מה יקרה להם כשהם יראו את זה? איזה חיבור יהיה להם לדבר הזה? לצייר את הקשר בין מה שהיה למה שעכשיו קיים בכל העבודות: עם העיניים היהודיות, עם הנעל, עם ספר התורה, עם הדור השלישי ועם המרחפים, כולם כאילו מתבוננים בחווייה, כי החפצים הפכו להיות האנשים. בשבילנו, בשביל דור יותר צעיר ממני, בשביל ילד בן שנים עשרה, שלוש עשרה, החפצים זה בני האדם שהם פוגשים. הם יראו כיפה, נעל, בשבילם זה הדבר שהם יחוו, הם כבר לא יכולים לפגוש את האנשים האלה, אולי רק בווידיאו.

א.מ.ר.: זה החיבור הממשי והמוחשי לאנשים, כן, נכון. אז מהו הסדר לפיו ציירת את היצירות?

ש.א.: "גדול ממני" היה הראשון, ואחריו העיניים היהודיות, והשלישי, המרחפים. להיכל השמות, הגעתי עם אשתי.

א.מ.ר.: יש כמובן רפרנס לשאגאל, אתה ואשתך צפים. בניגוד לשאגאל שמתאר חווייה רומנטית, אתה מצייר אתכם מהגב, מרחפים בהיכל השמות של יד ושם. יש כאן חיבור רגשי מאוד חזק: אתם נכנסים למסע הזה ביחד ואנחנו בעקבותיכם, אתם כמו מזמינים אותנו למסע הזה.

ש.א.: נכון. היה רגע מסוים שהיינו שם, רק היא ואני, והסתכלנו על תמונות. ואז ראיתי את שנינו, כאילו זה כבר היה לי באיזשהו מקום. ראיתי את שנינו מרחפים עד למעלה, רוצים להגיע, לראות עד למעלה, לזהות פנים, לזהות אנשים,

הנעל של הפעוטה הינדה כהן עליה חרט אביה את תאריך האקצייה בה גורשה להשמדה. אוסף החפצים, יד ושם תרומת פנינה אליהו, גבעת שמואל

לזהות משהו מוכר, לחפש אותם. החיפוש הזה התחבר לי כמובן לשאגאל. יש את הציור של "מעל הכפר", קלאסיקה אחרת.

א.מ.ר.: כן, "מעל הכפר" ועוד ציורים של שאגאל. מעניין שאתה משתמש דווקא בדימוי הזה ואתה מודע לכך. אצל זה קשור להתפרצות של רגש, מלא חיים ושמחה. ואתה לוקח דווקא את הדימוי הזה למקום קשה, מאתגר וכבד. יש פה משחק בין הכובד, המשקל העצום של הזיכרון, אל מול הריחוף שלכם שהוא מחוץ לחוקי הגרוויטציה.

ש.א.: והצבעוניות, כי פתאום היא בבגד האדום שלה והוא עם הלבן, פתאום יש חיות במקום שקפא. על ציור שמן תמיד אומרים שהוא כאן ועכשיו, הוא חי. כשאתה מסתובב במוזיאון ולומד איך בנו את המהלך, אתה מתחיל להבין אותו. כשאתה מגיע לסוף, לשיא של המוזיאון, זה דרמטי, יש מין שקט שעוטף אותך. בדרך כלל כשאני מדבר על עבודות, צריך קצת מרחק מהן, אבל אני אומר מה אני מרגיש כרגע.

א.מ.ר.: ספר על הציור "בס"ד"

ש.א.: הוא היה הרביעי. חשבתי על הדמות מול המראה, על ה"בס"ד", ואז אמרתי איך אני עומד מול השאלה הזאת, דיברתי עם הבן שלי [שמחה דוד], שהוא תלמיד ישיבה, תלמיד חכם. הוא תקף אותי קצת, אמר לי "מה אתה עכשיו מחפש את אלוהים". הייתה לנו שיחה, הוא היה איתי בסטודיו. הוא שאל אותי "איזה שאלה אתה שואל פה?", ולא הייתה לי תשובה, העמדתי את זה מול מראה ריקה לגמרי. במראה ריקה רואים כמו השתקפות של שמיים, מאיפה בא האור בכלל? מאיפה השמיים? מאיפה זה נכנס?

תמיד מדברים על ה' מתוך שמיים, כלומר אתה מסתכל על השמיים, ואז אתה כותב את הבס"ד הזה בכל מכתב, פתק, כל דבר, הבס"ד הזה נכנס, זה ראשית הדבר. ואני עומד מול זה, עם המלבוש הזה, ושואל שאלה פתוחה, אין לה תשובה, היא אוויר. אתה יכול לשאול איפה היה ה' פה ואיפה היה ה' שם. לאדם מאמין יש הסברים אבל הם אף פעם לא מניחים את דעתי. איך אנחנו בתור בני אדם חיים עם זה? אני לא יודע.

א.מ.ר.: כמו שקראת לציור "גדול ממני", גם השאלה הזאת בסוף גדולה מכולנו.

ש.א.: גדול ממני זה גדול עליי, כי זאת התחושה. זה מתחבר לכל רגע ולכל זמן, גם בהווה.

ואז חשבתי על הדמות עם הנעליים הגדולות שמנסה ללכת והיא מחזיקה את מגן הדוד בציור הקטן ואז בציור הגדול. זה לא עבד לי, ורציתי שהיא תחזיק ספר תורה, וזה שוב מתחבר גם לעכשיו וגם לאז. כי בעצם ספר התורה זה שמחת תורה. הציור הזה נקרא "שמחת תורה".

א.מ.ר.: גם שאגאל ואמנים נוספים, ציירו את הדימוי של היהודי המחבק את ספר התורה. בין אם אלה פליטים לפני השואה ובין אם אחריה, אז פתאום הכול מתחבר. זה הציור שקראת לו "שמחת תורה". אבל האם ניתן לפרש את הציור גם ללא קשר לאירועים? כשאני מסתכלת על העבודה שלך, הדמות שציירת היא סוג של אלטר אגו שלך. והנעליים הגדולות, אליהן אתה נכנס בדרך של אבותיך, זה לא נעליים גדולות? זה גם נעליים גדולות. יש מספר רבדים של קריאה. זה יכול להתקשר גם לצעדות המוות ולקושי ללכת.

ש.א.: הקושי ללכת, הוא באמת כמו ללכת עם המשקולות האלה על הרגליים.

א.מ.ר.: הציור "שלושה דורות" מתכתב עם העבודה שלך "על הכתפיים" מ-2009, שבה רואים דמות של אמן יושבת על

על הכתפיים, 2009
שמן על בד | 221x182 ס"מ
אוסף בנק הפועלים

קיר דיוקנאות, מתוך תערוכת "אומץ רוח",
המוזיאון לאמנות יד ושם, ספטמבר 2023

כתפיו של אמן וגם הוא יושב על כתפיו של אמן אחר. השם באנגלית במיוחד רלוונטי להקשר שלנו. "History Upon Me" נראה שאת משקל תולדות האמנות החלפת, או המשכת, במשקל ההיסטוריה או הגורל היהודי.

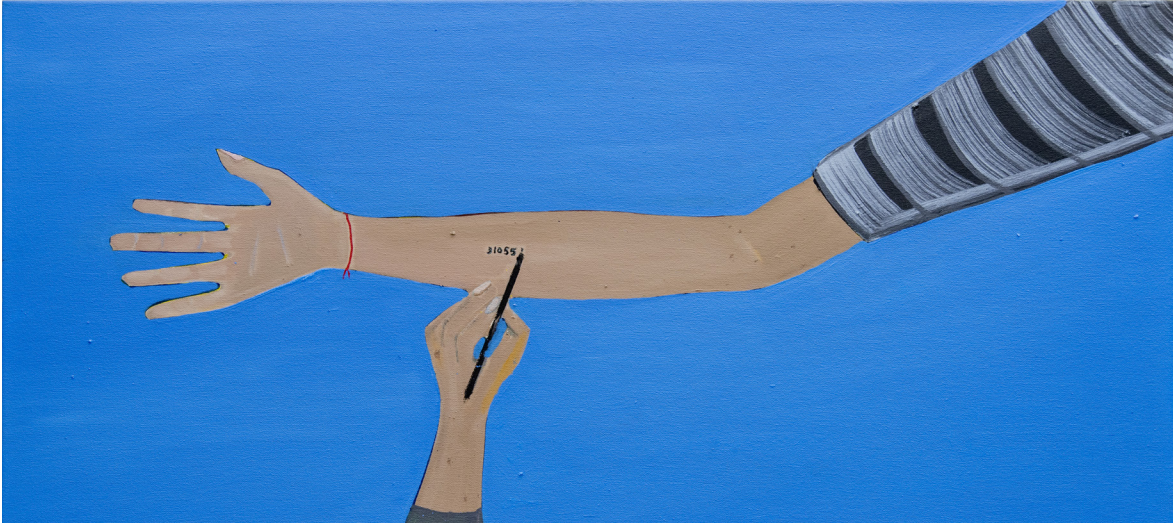
ש.א.: תמיד האמן מושפע מאמן שהיה מושפע מאמן, השרשור הזה. זה השלושה דורות. בדור האחרון אתה שואל מה זה הגירלנדה הזאת של הטלאים? בשבילי זה הפופ שהפכה קצת השואה. זה כבר מיצג, מיצב, הדבר הזה, התלויים האלה. כמו הדגלים של יום העצמאות, כדי שנתרגש. פה יש הרבה כאלה שהם תלויים, זה כמו מסיבה, אבל מסיבה של אבלות.

א.מ.ר.: כמו טקסיות בחג, פה יש טקסיות של זיכרון השואה, של האבל ואיך מתאבלים. ויום השואה, שהוא שבוע לפני יום העצמאות, לגמרי מתכתב עם זה. הדמות תולה, או מסדרת את הטלאי, כלומר זה אירוע בהקמה. זה לא נגמר בדור השלישי, זו טראומה שנשאתר וזה כבד. למרות שהדמויות עצמן קלילות, שוב הנושא למעשה כבד.

ש.א.: כן, זה כבד בטעם קל, כי הדמויות הן סכמתיות. הציור שלי לא כבד, הוא קל, אבל המסר הוא קצת יותר כבד.

א.מ.ר.: כל הציורים מזמינים מאוד לדיון, לשיח, למחשבה. ואולי אפשר לומר שהציור האניגמטי ביותר זה "עיניים יהודיות".

ש.א.: אני חושב שהציור הזה שם אותי בנקודה הכי מדויקת מבחינתי. כשבאתי וראיתי את החדר עם ספר השמות של חנן דה לנגה, יש שם חדר אחד נקי ובו הדפים עם כל השמות. אין לי מה לחפש בספר השמות, את מי אני אחפש? אין לי. אז מה עשיתי? הרגשתי שבתוך הדבר הזה אני מחפש עיניים. למי יש עיניים כמו שלי? איפה העיניים שלי? אני פוגש מישהו ואומר זה העיניים שאני מכיר. נקרא לזה Jewish eye, או עיניים של יהודי והוא מחפש בעיניים, מחפש את הדמות. עכשיו הוא דמות מתוחכמת כי יש מאחוריה ערימת נעליים והוא יחף והמכנסים שלו שקופים והיד שלו קפואה, אני מפחד שהיא תחזיק משהו בשפה, אני לא רוצה שהיא תחזיק כלום. והיא הכי אני. בפעם הראשונה שאני מצייר את דמותי העכשווית, לא האלטר אגו המוכר, אלא את הדמות העכשווית עם כיפה וזקן.

מספר, 2023
שמן על בד | 60x110 ס"מ

א.מ.ר.: לא ציירת את עצמך כדתי אף פעם? כי יש מזוקנים, אבל זה לא אתה, אתה אומר. זה ספק אתה?

ש.א.: ספק.

א.מ.ר.: ופה זה אתה?

ש.א.: פה זה ממש אני, ואת אמרת קודם משהו יפה, אמרת שזה סוג של בגרות. הוא עומד ומסתכל על העמוד הזה ומחפש לפגוש עיניים בתוך העמוד הזה והרגשתי ששם אני נמצא. יש לי הכי פחות מילים לפרשן אותם אבל זה הכי קרוב אליי מבחינת התחושות שלי, מהות הציור הזה.

א.מ.ר.: ואולי זה קשור גם להסתכלות שלך במקבץ הדיוקנאות במוזיאון לאמנות. אתה ממש הסתכלת על האנשים בעיניים. באת עם המבט של האמן שמבין, בין עמיתים. אני זוכרת אותך מתבונן על הדיוקנאות ומתחבר. כשראיתי את הציור בפעם הראשונה חשבתי שיכול להיות שזה נולד מהמפגש דרך העיניים של המסתכלים, המתבוננים, הציירים. רציתי לשאול אותך מה אתה אומר על הפרשנות הזאת.

ש.א.: היא נכונה, כל ביקור חיפשתי למצוא את עצמי, איפה אני נמצא פה. מי המשפחה שלי. יש את המשפט הנורא הזה: "זה לא חג שלנו". גם ככה יצאה הכתובת על היד [בציור "מספר"], בגלל שכמו שביום השואה רוב הכיתה שלי בערד, שם גדלתי, הם ממוצא אשכנזי, אז לכולם יש איזשהו קישור. וכשאינן לך, אתה צריך לחפש, חברתית, אידיאולוגית. אתה חושב שאולי יש לך מספר או סבתא, ואין לך. כמו שיוצר או יצירה מחפשים את ההזדהות ואת הזהות שלהם.

חיפשתי לייצר מספר כמו סיסמה סודית לכרטיס אשראי או לכל קוד, אז יצרתי מהגימטריה של השם שלי מספר: שי-310, אזולאי-55, ביחד זה המספר שכתבתי על היד: 31055. למי אני שייך? יש לוולטר בנימין את דמות ה-"Flâneur", "המשוטט", הוא תמיד שייך ולא שייך, תמיד במשפחה והוא לא במשפחה, תמיד נמצא בפנים ונמצא בחוץ וזה קיים כל הזמן.

א.מ.ר.: אתה התחלת תהליך עם הרבה חששות ובאמצע הוא התחבר לאירועים שאנו חווים בימים אלה. תוכל להרחיב על העיסוק שלך בשואה שפוגש אותך בנקודת זמן של טראומה חדשה, עכשווית?

ש.א.: אנחנו חיים, מכל הבחינות, בתקופה של קאברים. עושים קאבר על כל דבר: על מוזיקה, על אוכל, תמיד אנחנו בתקופה של וינטג', הכול חוזר, אבל ב-sample, בדגימה. קיבלנו קאבר לשואה, קיבלנו sample לשואה, להרגיש תחושה של עם שברגע מסוים נעשה בו פוגרום והוא מקבל שוק כזה, כאילו האיברים נכרתים מאתנו ואנחנו חיים בתוך הדבר הזה. כשאנשים משווים את השבעה באוקטובר לשואה, אין מה להשוות, זה לא ששה מיליון. אבל sample זה טעימה, זה משהו שהתקופה הזאת נותנת לנו, פתאום היהודים מתעוררים, פתאום הגטו חוזר, פתאום הבידוד הזה חוזר, פתאום השאלות האלה של מי אנחנו בכלל, מי אתנו, מי לא אתנו, מי נגדנו, מי מוסר אותנו, מי מוותר עלינו, מי מסובב לנו את הגב, מי החברים שלנו באמת, איזה אינטרס יש פה. כל הדברים האלה קיימים ביחס לעכשיו ולשואה, בדילוג הזה. ונלך אחורה, גם ביציאת מצרים, פרעה, תמיד עשו דברים ליהודים.

במצב האבסורדי הזה, יד ושם החזיר אותי לעשייה. המפגש ביד ושם פתח אצלי רובד עמוק יותר שאפילו אני לא יודע לאן הוא יוביל אותי. כמו חלקה חדשה בתוכי. למעשה, זה לא נגמר, זה רק התחיל.

ציוני דרך

נולד בקרית שמונה	1971
המשפחה עברה לערד	1979

כיום מתגורר, עובד ויוצר בירושלים.

מרצה ביחידה ללימודי החוץ ובשלוחה החרדית של בצלאל- האקדמיה לאמנות ועיצוב, ירושלים

השכלה אמנותית

תכנית חילופי סטודנטים, המחלקה לאמנות, האקדמיה לאמנות ועיצוב מינרווה, הולנד	1999
תואר בוגר באמנויות BFA, המחלקה לאמנות, בצלאל- האקדמיה לאמנות ועיצוב, ירושלים	2000
תולדות האמנות, האוניברסיטה העברית, ירושלים	2004
תואר מוסמך באמנויות MFA, המחלקה לאמנות, בצלאל- האקדמיה לאמנות ועיצוב, ירושלים	2005

תערוכות יחיד נבחרות

אני\$ואנחנו, גלריית זולה ליברמן, שיקגו	2023
השגחה עליונה, גלריית זומר, ציריך	2022
בניית גשרים, גלריית שטפן ווגט, מינכן	2021
קיצור שולחן ערוך, גלריית אינגה, תל אביב	2019
דירה בתחתונים, מוזיאון הרצליה לאמנות עכשווית	2018
ריק ואינסוף, גלריית פרוטס, בייג'ינג	2017
מעשיות ירושלים, סלון לאמנות, וינה	2015
שותפי על: שי אזולאי, ראובן ישראל, מוזיאון תל אביב לאמנות	2011

תערוכות קבוצתיות נבחרות

מוזיאון די יואן, גלריית גינקו, מחוז שזון, סין	2023
ללא כותרת, גלריית סטיבן הרווי, ניו יורק	2019
גולם, המוזיאון היהודי, ברלין	2016
תערוכת זוכי פרסי משרד התרבות והספורט לאמנות ולעיצוב, מוזיאון פתח תקווה לאמנות	2011
100 שנות יצירה: בצלאל האקדמיה לאמנות ועיצוב בירושלים, אוניברסיטת ברלין לאמנויות, ברלין	2010
ירושלים, שברי פנים, בית האמנים, ירושלים	2009
אורים, מוזיאון ישראל, ירושלים	2005
רשמים II, בית האמנים, ירושלים	2004

מענקים ופרסים נבחרים

פרס מפעל הפיס לאמנויות ומדעים ע"ש לנדאו	2020
פרס עידוד היצירה מטעם משרד התרבות	2018
פרס אמן-מורה מטעם משרד התרבות והספורט	2008-2010
פרס קרן מורשה, מוזיאון תל אביב	2007
פרס מוזס, בית האמנים בירושלים	2007

Bigger Than Me, 2023
Oil on canvas | 120x160 cm

גדול ממני, 2023
שמן על בד | 120x160 ס"מ

Above the Shtetl, 2023
Oil on canvas | 120x100 cm

מעל הכפר, 2023
שמן על בד | 120x100 ס"מ

Jewish Eyes, 2023
Oil on canvas | 190x160 cm

עיניים יהודיות, 2023
שמן על בד | 190x160 ס"מ

"Basad" [With God's Help], 2023
Oil on canvas | 128x60 cm

בס"ד, 2023
שמן על בד | 128x60 ס"מ

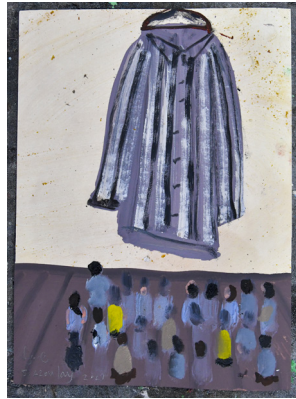
Simchat Torah, 2023
Oil on canvas | 100x120 cm

שמחת תורה, 2023
שמן על בד | 100x120 ס"מ

Third Generation, 2023
Oil on canvas | 110x130 cm

דור שלישי, 2023
שמן על בד | 110x130 ס"מ

Spies, study, 2023
Oil on paper | 23x32 cm

Heavyweight History, study, 2023
Oil on paper | 22x36 cm

"Basad" [With God's Help], study, 2023
Oil on paper | 36x23 cm

Third Generation, study, 2023
Oil on paper | 24x29 cm

The Torah as Given at Auschwitz, study, 2023
Oil on paper | 29x22 cm

מרגלים, מתווה, 2023
שמן על נייר | 23x32 ס"מ

היסטוריה במשקל כבד, מתווה, 2023
שמן על נייר | 22x36 ס"מ

בס"ד, מתווה, 2023
שמן על נייר | 36x23 ס"מ

דור שלישי, מתווה, 2023
שמן על נייר | 24x29 ס"מ

תורה מאושוויץ, מתווה, 2023
שמן על נייר | 29x22 ס"מ

Big Shoes, 2023

Oil on canvas on wood | 20x20

Flying Star, 2023

Oil on canvas on wood | 20x20

Flying Above Memory, 2023

Oil on canvas on wood | 20x20

נעליים גדולות, 2023
שמן על בד על עץ | 20x20 ס"מ

כוכב מעופף, 2023
שמן על בד על עץ | 20x20 ס"מ

לרחף מעל הזיכרון, 2023
שמן על בד על עץ | 20x20 ס"מ

Standing in Line, study, 2023
Oil on paper | 24x45 cm

Bigger Than Me, study, 2023
Ink on paper | 20x45 cm

תור, מתווה, 2023
שמן על נייר | 24x45 ס"מ

גדול ממני, מתווה, 2023
דיו על נייר | 20x45 ס"מ

Jewish Gaze, study, 2023
Ink on paper | 30x23 cm

עין יהודית, מתווה, 2023
דיו על נייר | 30x23 ס"מ

SELECTED GROUP EXHIBITIONS

- 2023** 1\X, Di Yuan Museum, Gingko Gallery, Zhejiang Province, China
- 2019** Untitled, Steven Harvey Project Gallery, New York
- 2016** Golem, Jewish Museum, Berlin
- 2011** The 2011 Ministry of Culture and Sport's Prize in Art and Design, Winners' Exhibition, Petach Tikva Museum of Art
- 2010** 100 Years Bezalel, Berlin
- 2009** Jerusalem Surface Fractures, The Jerusalem Artists' House, Jerusalem
- 2005** Lights, The Israel Museum, Jerusalem
- 2004** Traces II, The Jerusalem Artists' House, Jerusalem

GRANTS & PRIZES

- 2020** The Israeli Lottery 'Landau Prize' for Arts and Science
- 2018** Ministry of Culture Award
- 2008–2010** The Artist-Teacher Prize, Ministry of Culture and Sport
- 2007** The Legacy Heritage Fund Prize, Tel Aviv Museum of Art
- 2007** Osnat Mozes Young Artist Painting Prize, The Jerusalem Artists' House

CURRICULUM VITAE

- 1971** Born in Kiryat Shmona
1979 Moved to Arad

Lives and works in Jerusalem

Lecturer at The Bezalel Academy of Art and Design, Tel-Aviv: External studies program and Haredi branch

ART EDUCATION

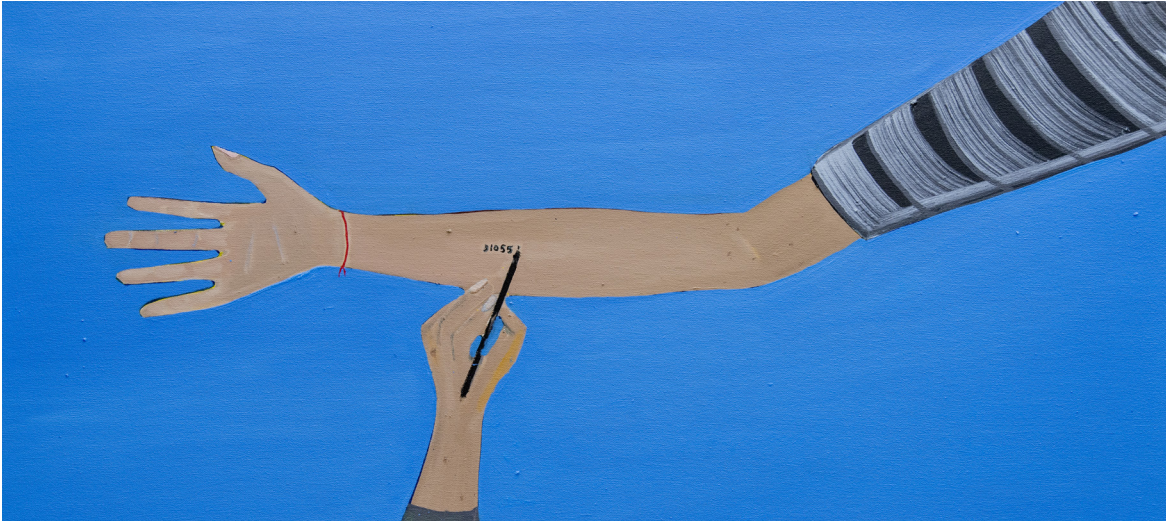
- 1999** Student Exchange Program, Art Department, Minerva Academy of Fine Art and Design, The Netherlands
2000 BFA, Art Department, The Bezalel Academy of Art and Design, Jerusalem
2004 Art History Studies, The Hebrew University, Jerusalem
2005 MFA, Art Department, The Bezalel Academy of Art and Design, Tel-Aviv

SOLO EXHIBITIONS

- 2023** Me\$ Us, Zolla Lieberman Gallery, Chicago
2022 Providence, Sommer Gallery, Zurich
2021 Building Bridges, Stefan Vogdt Gallery, Munich
2019 Kitzur Shulchan Aruch, Inga Gallery, Tel Aviv
2018 A Dwelling Down Below, Herzliya Museum of Contemporary Art
2017 Void and Infinity, Froots Gallery, Beijing
2015 Jerusalem Tales, Art Salon, Vienna
2011 SUPERPARTNERS, Tel Aviv Museum of Art, Tel Aviv

about six million people here. But the sample gave us an inkling, it's like a cover, that's what this period gives us. All of a sudden, the Jews have woken up, the ghetto is back, the isolation. Suddenly we are asking those questions again: Who are we, who is on our side, who is against us, who is giving up on us, who is turning his back on us, who are our real friends, what agendas are at work here? All these issues are relevant now, and in relation to the Holocaust, and if we go further back, also to Pharaoh and the exodus from Egypt. Jews were always persecuted. Within this absurd situation, Yad Vashem motivated me to create art again. My encounter with Yad Vashem pried open a deeper level within myself. Even I have no idea where it will lead me. It's like discovering a new part of myself, and far from being over, I see this process as just beginning.

Number, 2023

Oil on canvas | 60x110 cm

– 310, Azoulay – 55, and together, they made up the number I wrote on the arm: 31055.
Whom do I belong to? Walter Benjamin has the figure of the “Flâneur”, the wanderer, he always belongs and yet doesn’t belong, always part of the family but not, always on the inside but actually outside.

E.M.R: You embarked on this process with many doubts, and in the middle, it connected to current events. Perhaps you can expand on the creative process that starts out with Holocaust memory, that historic national trauma, and ends up forging a connection in you with a new, contemporary trauma.

S.A: We live in an age of covers. We make covers of everything: music, food, we are always in a vintage period, things become fashionable again, but in a sample. We experienced a Holocaust cover, a sample of the Holocaust. We got a sense, as a people, of what it means to experience a pogrom, and we were in shock, as though our limbs had been amputated, and it was a wake-up call. Obviously, there is no comparison between 7 October and the Holocaust – we are not talking

Portrait's wall, in the Exhibition: "Spirit of Creativity ", The Yad Vashem Art Museum, September 2023

self, not the familiar alter-ego, but the current figure with the yarmulke and beard.

E.M.R: Have you never painted yourself as a religious Jew? Because bearded men do feature in your work, but you are saying that they are not you. They could be you?

S.A: Perhaps.

E.M.R: And here it is you?

S.A: Here it is definitely me, and you said [earlier] something interesting: that this portrayal is a kind of maturity. He stands

and looks at this pillar, and looks for eyes on the pillar. I can't really explain it, but this painting is the closest I can get to expressing how I feel.

E.M.R: Perhaps it's also connected to how you viewed the portraits in the Art Museum. You really looked those people in the eye. You came with the perspective of an artist who observes and understands. You were amongst friends. I remember you looking at the portraits and connecting with them. When I saw this painting for the first time, I thought that perhaps it was conceived after that encounter through your eyes, the eyes of an observer, a painter? What do you think of that interpretation?

S.A: You're right, every time I came, I was looking for myself, where I fit in here. You know that terrible expression, "This is not my holiday". That's how the "Number" piece came about. Most of my classmates were Ashkenazi Jews, so every Holocaust Remembrance Day, they all had some kind of connection but I didn't. I had to search, because socially, and ideologically, it was important to have a connection. You think that perhaps someone in your family has a tattooed number, maybe you have one grandmother who is connected – but you don't. Like an artist or an artwork that is searching for its identity. I tried to create a number in the same way I would invent a secret code for my credit card, so I took the numerical value of my name in Hebrew: Shai

parallels with the death marches and how hard it was to walk then.

S.A: The difficulty walking; it really is like walking with weights on your feet.

E.M.R: The painting “Three Generations” resonates with your work “History Upon Me” from 2009, in which we see the figure of an artist sitting on the shoulders of another artist, who, in turn, sits on the shoulders of another artist. The English title for the piece is particularly relevant for our purposes. It seems as though you have switched the weight of art history for the weight of Jewish history or Jewish destiny.

S.A: The artist is always influenced by another artist, who is influenced by another artist in a sequence of this nature. Those are the three generations. As a member of the third generation, you ask yourself, what is this chain of Yellow Stars? For me, it symbolizes the “pop” aspect of the Holocaust that has developed. It’s already an installation, these hanging stars. Like the flags on Independence Day, there to provoke an emotional response. Here there are lots of hanging stars; it’s like a party – a bereavement party.

E.M.R: Like the rituals of Jewish holidays, here we have the rituals of Holocaust remembrance. The question of how we should mourn. And the fact that Holocaust Remembrance Day is a week before Independence Day totally reflects that. The figure hangs or adjusts the Yellow Star, it’s an event in the making. In other words, the story doesn’t end with the third generation; it’s an ongoing trauma, and it’s heavy. Although the figures themselves are light, the subject is heavy.

S.A: Yes, it’s “heavy dressed up as light”, because the figures are schematic. My painting isn’t heavy, it’s light, but the message is a little heavier.

E.M.R: All the paintings invite discussion, dialogue and contemplation. Perhaps the most enigmatic of your pieces is “Jewish Eyes”.

S.A: I think that this painting depicts me most accurately. When I saw the room designed by Chanan de Lange, the “Book of Names” a room with the pages with all the names – I didn’t have anyone to search for in the Book of Names. Who should I look for? I don’t have anyone. What to do? I felt as though I was looking for eyes. Who has eyes like mine? Where are my eyes? I meet someone and I say, these are eyes that I know. This is called “Jewish Eyes”, because he is using his eyes to look for someone. The figure is complex because behind him is a pile of shoes, he is barefoot, his trousers are transparent and his hand is frozen. I’m afraid of what he might hold, but I don’t want him to be empty-handed. This is me exactly. For the first time, I’m painting my current

there is life in a place that has frozen over. We always say about oil paintings that they are “here and now”, they are alive. When you reach the end, the climax of the museum, it’s dramatic, there’s a kind of silence that envelopes you. Usually, when I talk about artworks, I need a little bit of distance from them, but I’m talking about what I feel right now.

E.M.R: Tell me about the “Basad” piece.

S.A: That was the fourth artwork. I thought about the idea of a figure facing a mirror, and about the concept of “Basad”, with God’s help. I wondered where I stand on this issue, and I spoke to my son [Simcha David], who studies in a *Yeshivah* (Talmudical college). He attacked me a little, saying, “All of a sudden you’re looking for God?” We had a conversation, he came to the studio. He asked: “What are you actually asking?” I didn’t have an answer. I was addressing this to a blank mirror. When you look at a blank mirror, you see a reflection of the sky. Where does the light come from? Where does the sky come from? Where does it all come from?

We always talk about God in Heaven, we look up at the sky, and then we write “Basad” on every letter, every note. The “Basad” is always the first thing we write. And I’m asking an open question; it doesn’t have a reply. You can ask where was God in this story, and where was He then. An observant Jew has explanations for this, but they have never fully satisfied me. How can we, as human beings, live with it? I don’t know.

E.M.R: Like the title of your painting, “Bigger Than Me”. Ultimately, this question is also bigger than all of us.

S.A: “Bigger Than Me” means it’s beyond me, because that’s my feeling. It connects with every moment and every time frame. The present too.

And then I thought about the figure with the enormous shoes, who tries to walk. The figure holds a Star of David in the small picture, but in the big artwork, it didn’t look right to me, and I wanted the figure to hold a Torah scroll, which again forges a connection between present and past. Because a Torah scroll evokes Simchat Torah. This piece is called “Simchat Torah”.

E.M.R: Chagall and other Jewish artists have depicted this image of a Jew holding a Torah scroll, the figure of the refugee before the Holocaust, or the survivor afterwards. You called this piece “Simchat Torah”, but can it also be interpreted without any connection to current events? When I look at your work, I get the sense that the figure you have painted is kind of your alter-ego. The large shoes into which you step, as did your forefathers – could we also understand these shoes independent of everything else? There are several layers of interpretation here. We can also draw

painting, and then I feel confident enough to start on the larger painting. When I drew the sketch, I knew it was insufficient, I knew that I needed to add some drama. I was filled with the urge to take the color and rub it on the canvas with my hands. There are many hands at work here.

There is a common thread running through all these works, now that I think about it in retrospect. The last time I visited Yad Vashem, I saw lots of children, and I thought, what will they experience when they see this? What connection will they make to this work? All the works have that link between past and present: the Jewish eyes, the shoe, the Torah scroll, the third generation and the floating figures – it is as if they are all contemplating this experience, because the artifacts have anthropomorphized. For us, for a younger generation, for a kid of 12 or 13, the artifacts are like people whom they are meeting. They see a yarmulke, a shoe, for them these are things they will experience. They won't be able to meet the people themselves, except perhaps on video.

E.M.R: Yes, that creates a tangible connection for people.

In which order did you create your pieces?

S.A: “Bigger Than Me” was the first, then “Jewish Eyes”, and thirdly, the floating figures. They were created after I was invited to see the Hall of Names, which I visited with my wife.

E.M.R: That image of you and your wife floating is, of course, a reference to Chagall. As opposed to Chagall, who portrays a romantic experience, you are depicting yourself from the back floating with her in the Hall of Names at Yad Vashem. There's a very strong emotional connection here: you embark on this journey together, and we follow you. It's as though you are inviting us on this voyage.

S.A: Exactly. There was a moment when we were there, just the two of us, and we were looking at the pictures. And I saw us – it was as if I already had it somewhere. I saw us both floating upwards, trying to reach, to see and identify the faces, the people, looking for someone familiar. This quest of course reminded me of Chagall. There's his painting, “Above the Shtetl”, another classic.

E.M.R: Yes, “Above the Shtetl” and other works by Chagall. It's interesting that you consciously make use of specifically this image. With Chagall, its related to an outburst of emotion, full of life and joy. And you take that representation to a hard place, heavy and challenging. There's an interplay here between the immense weight of memory and the identity of each and every person in relation to it, as against the two of you floating, braving the laws of gravitation.

S.A: And the colorfulness, because she is wearing a red garment, and he is in white, suddenly

S.A: When I viewed the Art Collection, I felt like I understood the language - I felt familiar with the artworks Suddenly I saw the colors. Oil paintings have a particular power. I saw oil paintings in the art storage rooms and at some point, I said “I can’t anymore.” I couldn’t look at any more artworks.

E.M.R: You said, “Enough” and I thought that you had seen too much for one day. But in terms of the process, I understand now that you had reached the end of the stage of viewing the collections. So, after that, you went to the studio and started to paint?

S.A: I went to the studio and started to create art. My studio is like a big ship, which can sail in many different directions. I felt as though I needed to stop the ship, change course and adjust

The baby shoe of Hinda Cohen, with the date of her deportation to the death camp carved into the sole by her father.

Yad Vashem Artifacts Collection
Gift of Pnina Eliahu, Givat Shmuel

the sails in the direction of this project. I was paralyzed by the situation, like everyone here. We wept, we were in pain, overwhelmed, on the brink. Even now. But it pushed me to get up and start working. At this stage, I already had a painting in mind. On one of my tours, I saw little Hinda’s shoe, and suddenly I saw a cat inside the shoe, and then I saw myself inside the shoe, in the midst of all this stormy red. This piece became a contemporary blend that also moves backwards: connecting with what had happened to us here now, but unexpectedly veering between two worlds, two time periods.

E.M.R: That’s interesting. You just used the metaphor of the ship for your studio and spoke about sailing. You also painted a river of blood, you are actually continuing with the image of setting off on a journey...

S.A: Yes, and many of my past images feature the figure of a man in a boat. The boat and the water are recurrent motifs in my work.

E.M.R: Let’s look at the sketch for your first work. The drawing is actually in black and white, without the red river. Is that how you started?

S.A: Usually, when I have an idea, I make a pencil or ink sketch, which I then make as a small oil

Artist Shai Azoulay and Curator Eliad Moreh-Rosenberg in Conversation

---

E.M.R: At the beginning of your journey at Yad Vashem, you expressed your trepidation but you still decided to go ahead. Why?

S.A: Because I'm a person who likes challenges, they interest me. It piques my curiosity to place myself in new situations – it rejuvenates me.

In my creative process, I'm the type of person who spends all day alone in the studio. That is a situation that has to be constantly revitalized, otherwise you're just replicating yourself. So, when an offer like this comes along, I go for it. I guess that's my personality. I imagine that there are artists who would say that they can't do it, it frightens them: who can compete with the art at Yad Vashem? In hindsight, after completing the process, I see it as something that filters down, like a conduit. That's the kind of person I am.

E.M.R: Let's talk a little about the process. What was your first reaction on hearing about the Residency Program?

S.A: Inbal [Kvity Ben Dov, Director of the Cultural and Public Engagement Division] came to the studio, and told me about the program. She consulted me, and we were both very excited about it. After she left, I made all sorts of sketches. We had spoken about many things, including [my] Eastern culture, and the indirect connection to the Holocaust through Israeli identity.

After she departed, I wondered where I fit into this topic, how I can "step into its shoes". I consulted with people: Should I be focusing on the Israeli aspect or the Jewish one, on the connection between the two, or on my criticism regarding the concept of memory? And then I went ahead with it, and everything as if electrified, connected, the threads became interwoven, and I didn't have any more questions. I signed the contract on 10 October, after the devastating events of 7 October. Suddenly I felt as though those events had transported me to the Holocaust; I felt as though a magic wand had taken us and put us in that time period, with those same feelings. It's different, of course; today I don't really think the two events are that similar, but that's what I felt at the time.

E.M.R: When we met inside the art storage rooms, at one point you said: "That's it, I've reached saturation point." Did you have that experience with the other collections too? Or was it specifically the encounter with the Art Collection that you found overwhelming?"

("Bigger Than Me"), and in the figure of the religious Jew clutching a Torah scroll while striding across the desert ("Simchat Torah"). Present and past collide in this instant. "Everything became electrified, connected, as if the threads had woven themselves together... The events [of 7 October] transported me to the Holocaust, and I felt for a second that we were there," explains the artist. Most of the paintings created by the artist in the series displayed here transcend his personal experiences and allude to the fate of the Jewish people: the wandering Jew, refugee or survivor holds on to his heritage and faith despite the vicissitudes of history, and keeps moving regardless of the questions that remain unanswered.

---

¹ Ellen Ginton, "The Illuminated Painting", in **Super-Partners: Shai Azoulay, Reuven Israel**, (exhibition catalog), Tel Aviv Museum of Art, 8.9-31.12.2011, p. 13

History Upon Me, 2009
Oil on canvas | 221x182 cm
Bank Hapoalim Collection

sophistication, Azoulay suggests a literal interpretation of the expression "Basad" with the sky reflected in the mirror. It is worth noting that Azoulay's depiction presents a dialectical significance: philosophical contemplation of the concept *Hester Panim* (concealed Divine Providence) on the one hand, and an observant Jew's declaration of faith despite the Holocaust on the other. The image of the empty mirror also relates back to Rabbi Nachman's tale of two artists analyzed by Ellen Ginton in Azoulay's exhibition "SUPERPARTNERS" (2011), where she links it to the Hasidic concept of *Bitul Hayesh* (total self-negation).¹ However, in the painting in front of us, the artist preempts his creative work with the act of faith inherent in adding the inscription "Basad".

Azoulay shies away from predictable depictions of the Holocaust typified in the harsh palette of blacks and

greys, and chooses instead to use bright, positive colors that lack pathos. The hardship and pain of the Holocaust are not expressed directly in the paintings, but rather they appear in hybrid images, through the fragility and transience of the situations, and express the challenge of confronting Holocaust memory. When Azoulay does use familiar Holocaust motifs, he lends them personal significance by integrating them into his artistic world.

The events of 7 October coincided with the beginning of Azoulay's creative process at Yad Vashem and lend his works a contemporary significance. This is particularly noticeable in the river of blood

In most of the vivacious artworks in the exhibition, Azoulay portrays himself, integrating one or more iconic symbols of the Holocaust: the Yellow Star, a striped prisoner uniform, shoes or a tattooed number. This meeting of opposites creates a new world, almost naïve and surrealistic in essence. In this way, Azoulay develops a language that everyone can relate to, clear and direct at first glance, but interwoven with condensed symbols pregnant with meaning.

In the painting "Jewish Eyes", for instance, the figure of the artist contemplates a pillar full of eyes, while behind him we see a pile of shoes, mute testimony to their owners, who were murdered in the Holocaust. During his visits to Yad Vashem, Azoulay shared that he felt surrounded by the eyes of the victims, but he was also looking for his own black eyes, which he painted. To this we can add the symbolism of the eye as protection against the folkloric "evil eye". It is worth mentioning that in this painting, as in the artwork "Basad", the artist portrays himself barefoot and contemplative. Is he expressing the dissonance between his cultural identity and the foreign world he has stepped into, where he is vulnerable and lacks the basic equipment for this journey? Or should we be interpreting this depiction as an expression of humility in the presence of revelation and sanctity, reminiscent of the imperative issued to Moses to remove his shoes when standing before the burning bush? Azoulay even explains that in this painting, he has portrayed himself for the first time the way he looks today – bearded and with a large yarmulke, as opposed to the somewhat generic figure he has used to portray himself in his works to date.

"Basad" is another example of the depth and breadth of possible interpretation in Azoulay's works. The carpet on which the artist stands is a recurring motif in his work. As opposed to the flying carpets he uses to float around his studio and outside of it, here the carpet on the ground is a traditional Moroccan rug, which reminds us of his roots and the starting point for his quest for identity and faith. The mirror he contemplates while dressed in the garb of the camp inmate does not reflect him. Instead, the mirror is empty and shows the sky. Azoulay dispels this emptiness by inscribing an iconic symbol of faith in the upper section of the mirror: "Basad" (Aramaic, lit. with the help of the Heavens). In the same way that an observant Jew starts each new page with the invocation "Basad", Azoulay responds first and foremost with a declaration of faith to the questions that plague him while confronting the subject of Holocaust memory. With his characteristic iconographic

Shai Azoulay: Bigger Than Me

Eliad Moreh-Rosenberg

The quest to discover uncharted territory is a central motif in Shai Azoulay's work. To date, his journeys have focused on different geographical and cultural spaces: he traversed the desert panoramas of his childhood in Arad, stayed in an Ethiopian tent, flew on magic carpets to the Maghreb and the East, swam in lakes and sailed imaginary rivers that led him to magical tropical forests full of exotic animals. His thirst to discover new cultures also developed through studying the history of art and the creative world of various inspirational artists: in the works of Marc Chagall, he learned that poetic spirit allows to float above material reality; in Henri Matisse's studio, he discovered wonderful treasures and even sailed to the far reaches of Ornamental Art; and David Hockney's artworks revealed breathtaking vistas to him, full of life and daring colors.

Determination, 2013
Oil on canvas | 178x183 cm

Azoulay's journey at Yad Vashem takes him to unexplored territory, to another time frame and culture. His artworks beckon us, the viewers, to join him on a personal quest in search of Holocaust memory and Jewish identity. The exhibition's title, "Bigger Than Me", reflects Azoulay's trepidation when navigating the subject of the Holocaust in the framework of his Residency Program at Yad Vashem. He walked around the campus, visited the Holocaust History Museum and the Museum of Holocaust Art, explored the Yad Vashem Collections and plumbed the depths of the Archives. In his words, the enormity of the tragedy and the weight of memory made him feel "that he had stepped into shoes that were several sizes too big for him". This was compounded by his apprehension and sense of alienation in light of the fact that his family's heritage

is not related to the Holocaust. Despite the considerable challenge and his apparent inadequacy, expressed both verbally and metaphorically in the size of the shoes depicted ("Bigger Than Me", "Simchat Torah") and the barefoot portrayals ("Jewish Eyes", "Basad"), he steps into those enormous shoes and sets off.

His encounter with the victims' faces in the Hall of Names draws him up into a vortex, a black hole beyond the laws of gravitation where he floats hand in hand with his wife, in a nod to Marc Chagall.

The Residency Program run by the Cultural and Public Engagement Division enables artists from different disciplines to spend time at Yad Vashem, and to gain inspiration and develop new ideas from the World Holocaust Remembrance Center's collections, programming, personnel and panoramic views. During this period the artists dedicate their energies to the challenges of Holocaust remembrance, in a unique encounter with a different creative and human landscape.

In the fall of 2023, Yad Vashem inaugurated its Residency Program with artist Shai Azoulay. During his time at Yad Vashem, Azoulay walked around the campus and explored its monuments and collections, including those dedicated to art, artifacts, photographs and documents.

In the wake of this journey of discovery, he created the body of artwork currently on display in this exhibition. After the exhibition closes, two works will be donated to the Yad Vashem Art Collection.

Director of the Residency Program:

Inbal Kivity Ben Dov, Director of the Cultural and Public Engagement Division

Yad Vashem Directorate:
Dani Dayan, Chairman of the Directorate
Tzvika Fayirizen, CEO

Medy Shvide, Director of Yad Vashem's Collections Center Division

Shai Azoulay: Bigger Than Me

Artist-in-Residence

25.1.24-26.5.24

Yad Vashem Art Museum

Curator: Eliad Moreh-Rosenberg

Associate Curator: Orly Ohana

Curator Assistant: Liat Deissy

Exhibition Production: Iris Bar-Nir, Maayan Ohana

Registration: Michal Feiner-Rosenthal, Maya Shaham

Conservation: Noga Schusterman, Sarah Reichert

Hanging: Denis Shor

Hebrew editing: Yaffa Tzuber

English translation and editing: Amanda Smulowitz

Design, photography and production: Limor Davidovich, Einat Berlin, Yossi Ben David

Structure: Maintenance Department, Yad Vashem

Thanks: Liat Shiber, Michal Spits and Talelle Kossowsky

Special thanks to Merav Kedmi, Director of Culture, Commemoration and Events Department

This exhibition was made possible thanks to the cooperation of the various divisions and departments at Yad Vashem.

All of the artworks on display are part of the artist's collection unless stated otherwise.

ARTIST-IN-RESIDENCE

Shai Azoulay: Bigger Than Me